

ról, hanem világszemléletről kell beszélni ezeknél az íróknál, mint az irodalomban egyaránt. Világszemléletükön pedig nem tudnak tullendülni. Ez olyasmi volna, mintha tulajdon bőrükből bujnanak ki. (U. L.)

MEGSZÁMLÁLTATTAL... — Tényleg „megszámláltattál“? Nem! Ez a várakozásunk hiabavaló. Gróf Bánffy Miklós *Megszámláltattál...* című mammuth regénye (*Erdélyi Szépművés Céh*) nem azt adja, amit előljáró mottója ígér. A zord ajánlás megtévesztő sallang csupán. Szerző nem számonkérő természet s különösen nem az — a regényben szereplő — saját osztályával szemben. Sőt: esze ágában sem áll pálcát törni osztálya fölött. A magyar történelemnek abban a szakaszában, ami a regény ideje, (az 1904, 1905 és 1906-os évek) csak ez az egyetlen osztály tündöklök s a regény fényes osztályablói mögött még ama legkoloszálisabb valami is, mint az áradó idő — vak kulissza csupán. Az idő konkrétta válása, a magyar történelem csak csip-csup mód adagolt, elnagyolt, megcsinátlan, lassító betét. A vérbeli arisztokrata életvíziója ez. Még az időt is szép kényei talpa alá szegi. A történelem számára a misera plebs kavargása; kínos és gusztustalan valami, amelynek a regényben való megformálásától szinte irtózik. Egy reggeli vagy egy vacsora leírására osztálya körében, egy vadászat vagy egy kártya-parti fordulatainak visszaadására minden írói készségét latba veti; nem sajnálja az oldalakat, ambicionálja a legjobb, a legtalálóbb szavakat, pepecsel a színeivel, megeresztli a fantáziáját, előveszi még a szívét is! Osztálya életélvezésének (együttérző) átheroizálására a művészi ábrázolás eszközeinek minden ördögét felidézi; osztályának nem képzelhető szerelmetesebb lantosa: a magyar történelem mozgása felett azonban, még ha az a történelem szerves része is regényének, könnyedén átszáll. Ezekben a helyeken repül: nincs igazi szava, fakó; nincs képzelete, suta; oly' száraz és perspektívtalan, mint valami kugli kaszinó politikai előadója. Őt is és főhősét is közel 800 oldalon át csak Milothy Adrienne érdekli a főhős, Abády gróf szerelme, ez a tényleg csillogóvá ábrázolt asszony. Készséggel elismerjük, hogy ez a figura a hivatalos magyar irodalom nőgalériájában megkülönböztetett helyre kerül. Milothy Adrienne egész lénye olyasfajta lemezre hangolt, amelynek zenéjéből édességgel szüremlik a csáb minden magyar uralkodó osztálybeli ideológus és minden magyar kispolgári varóleány felé. Megejtően tetszetős személy! — a „megszámláltattál“ számonkérésében azonban csak arra való, hogy a regény kapcsán kikelt minden magyar történészek iránti érdeklődésünket elaltassa s a könyv hatását ne a fejünkbe, hanem lejjebb, jóval a mellünk alá kalauzolja. Így a regény főhőse a legkevésbé sem felelős (az az történelmi) szereplő, illetve — ahogy' a szerző igénykedti — osztálya vagy egyebek számonkérője, hanem az arisztokratikus életvitel (és nőcsábítás) mesterművésze, első osztályú szerelmi stratégia, ki a magyar közéletnek csak úgy „mellékesen“ él, a csábítási hadmozdulatok egy-egy visszavonuló operációja alkalmával s ekkor is diletantisztikusan. A várt történeti képből így lesz egy szerelem története az a bizonyos „Erdélyi Történet“, ami a nyilván további köteteket felölelő ciklus összefoglaló címe. Viszont ha már ez, — milyen ilyenek? A „megszámláltattál“ attitűdje érvényesül talán a háború előtti magyar arisztokrácia értékének a lemérésében? A legkevésbé sem. A heroizálás nem tűr kritikát, s G. B. M. magatartása hőseivel (és így osztályával) szemben meg sem közelíti egy Tolstoj legbékésebb periódusabeli állásfoglalását például. Osztályából G. B. M. csak azt tartja kivetendőnek, amit maga az arisztokrácia osztályerkölése is kivet magából. A regény pár arisztokrata lumpja, kártyása ne tévessze meg az olvasót. Ez legfeljebb elsiklott egyének „meg-

számláltatását“ jelenti s nem az egész osztályét. A regényben az osztály igazi reprezentánsai viszont nem ezek s nem is az, akit az osztály belső ellenmondásai felőrölnek pl. Gyeroeffy László, hanem Abády, aki a regény minden grófjai közt a legkülönb. S ezen az Abádyn keresztül, nem osztályvallomás-szerűen, hanem öntudatlanul, szerző észre sem veszi, annyira osztálya szellemében él, — ezen az Abádyn keresztül lepleződik le a háború előtti magyar arisztokrácia minden korszerűtlensége. Abády a legkülönb s mégis: figyeljünk oda, hogy' él, milyenek az aggodalmai, miket tesz, hogyan lát, mi a programja. Hogyan látja pl. az akkori nemzetiségi kérdést. Ugy látja, mintha ennek a kérdésnek a léte csak azon múlt volna, hogy kint a Havason pl. népnyzó a körjegyző s hogy épp egy ilyen népnyzó a magyar „órszem“, akit a felettese, a felettesét pedig a kormány támogat s hogyha nem népnyzó került volna a helyébe, hát akkor... G. B. M. látásában sehol sem halad túl a felületen és az egyéneken. Az egész rendszert nem hajlandó szemügyre venni. Pedig volna bíráló ereje. Az a fejezet, ahol a kiuzsorázott román parasztok agyonvernek egy uzorást, — nagyon sokféle irányban tartalmaz bírálatot. Ez a gyilkosság — szerinte — egy nép helytelen kezelésének az eredménye. Ez kiolvasható a szövegből. Ennyit észrevesz G. B. M., de hogy ez a helytelen kezelés milyen mélyebb összefüggések kényszere, — ezt már nem látja. Ennek a meglátása természetesen haladja meg az osztálytudatát. Ennek a látásnak a szükségzerű hiánya magyarázza meg, hogy a regényből a „megszámláltattál“-nak még a magatartása is hiányzik. Ez okozza, hogy az egész regényből hiányzik a kivezető szó, az ellentétet feloldó figura. Ezért befejezetlen a regény, illetve ezért hat a „megszámláltattál“ páthoszára igényes mű azzal befejezettnek, hogy a főhős szerelme beteljesült, gróf Abády és gróf Uzdyné, született Milothy Adrienne Velencében egymásé lettek. A „megszámláltattál“ komor világát így csak Adrienne bő nászban összetépett ing-rongyai lobogása jelzi... Mert ezzel végződik a regény: a biblikus intonáció — frivolitással. Viszont ha az olvasó arra gondolna, hogy talán épp ez a beállítás a „megszámláltattál“, úgy demontálni tartozunk a feltevést. Ennek a beállításnak minden feltétele hiányzik a regényből.

Gaál Gábor

D I S P U T A

MECHANIKAI, FIZIKAI- ÉS DIALEKTIKAI-TÖRVÉNYEK

Annak idején kifogásoltuk Mód Aladár „Materialista Lételmélet“ című könyvével kapcsolatban, hogy a szerző a mechanikai-fizikai törvényeket érvényesnek tekinti az élettani és a társadalmi jelenségek területén is. (Lásd Korunk, jelen évf. 7—8. sz.) Valóban könyve 21. oldalán, mindjárt kiinduló pontjánál, ezt olvashatjuk: „A társadalmi létnek, mint a biológiai lét egy különleges formájának a törvényszerűsége nem érvényes a biológiai létre, viszont a biológiai lét törvényszerűsége ismét nem érvényes a szervetlen létre, amelynek a biológiai lét csak egy különleges formája. Ellenben mivel a társadalmi lét anyagát élőlények, élő emberek adják, ezekre érvényes a biológiai lét törvényszerűsége, a biológiai létre, mely a szervetlen anyag elemein épül fel, ismét érvényes a szervetlen anyagi lét törvényszerűsége.“ El kell azonban ismerni, hogy M. A.-nak ez a kiindulópontul szolgáló tétele nem világos. Nevezetesen nem tűnik